

УДК 37.015.3:005.32:81'243

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ/ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Яцканич Н.М.

Ужгородський національний університет

В даній науковій публікації висвітлено поняття мотивації. Автор досліджує її роль в навчанні/вивченні іноземної мови (ІМ). Мотивація розглядається як стрімкий та динамічний процес, а її типи (інтегрована/інструментальна) – як взаємозалежні. Встановлено тісний зв'язок між мотивацією та результативністю навчання. Автор переконана, що інтегрована мотивація є важливішою за інструментальну, оскільки забезпечує ефективність у вивченні ІМ на тривалий період.

Ключові слова: інтегрована мотивація, інструментальна мотивація, навчання/вивчення іноземної мови (ІМ).

Постановка проблеми. Процес вивчення ІМ вимагає багато часу та зусиль. Методика викладання французької мови пропонує цілу низку підходів, які допомагають викладачам віднайти свій власний ефективний метод навчання ІМ, вибір якого ускладнюється відмінністю в інтересах, вподобань та здібностей студентів, їх рівня знань. Таким чином, кожен з педагогів постає перед важким вибором й повинен подолати певні труднощі, якщо він прагне вмотивувати всю свою аудиторію. Слід зауважити, що навчання ІМ (вмотивоване чи ні) не залежить виключно від викладача та його

професійності, але й, зокрема, від ставлення студентів до вивчення дисципліни.

Аналіз останніх досліджень. Питання мотивації навчальної діяльності є предметом педагогічних та психологічних наукових досліджень, які ведуться в двох основних напрямках: «вивчення впливу мотивації на діяльність» та «вивчення впливу діяльності на становлення мотиваційної сфери». Становлення та розвиток навчальної мотивації вивчали Ю.М. Орлов, С.С. Занюк, М.І. Алексеева, П.М. Якобсон, Л.І. Божович. Наша публікація ґрунтується на загаль-

нотеоретичних положеннях навчальної мотивації Г.С. Костюка, О.М. Леонтьєва, С.Д. Максименка, В.В. Давидова, С.Л. Рубінштейна, Є.П. Ільїна.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Метою даного наукового дослідження є висвітлення поняття мотивації, її ролі в навчанні/вивченні ІМ. Ми прагнемо дослідити фактори, які впливають на вмотивованість студентів в процесі опанування іншомовною комунікацією.

Виклад основного матеріалу. Більшість науковців вважають мотивацію найважливішим компонентом у навчальній діяльності, пов'язуючи її не лише зі здібностями студента, але також з його віком, особистістю, природними задатками до опанування дисципліни та набутих раніше багажем знань. Таким чином, мотивація є результативною, оскільки впливає на процес навчання, й вона, безперечно, є каузативною, оскільки впливає на нього.

Розрізняють внутрішню (інтегровану) мотивацію та зовнішню (інструментальну). Інтегрована мотивація спостерігається в тому випадку, коли вивчення ІМ відбувається з метою особистого розвитку та культурного збагачення, коли студент прагне, щоб його сприймали іноземці; це певний вид самоствердження для нього. Ціла низка факторів впливає на даний вид мотивації: ставлення аудиторії до дисципліни, її бажання та інтереси, які, в більшості випадків, пов'язані з майбутніми подорожами, дружніми або ж діловими відносинами. Дослідження науковців у даній галузі констатують, що студенти з вищевказаною мотивацією є активними на заняттях і, як правило, продовжують вивчати ІМ в майбутньому. Вчені виокремлюють ефективний метод, що може стати у нагоді викладачам в процесі формування інтегрованої мотивації, Вони радять надавати змогу аудиторії якомога більше спілкуватися, оскільки стверджують, що прагнення до комунікації для студентів є вкрай важливим. Ми ж вважаємо доцільним, зокрема, додатково створити певний поетапний процес навчання за рівнями, який би був не занадто важким, але й не занадто легким.

Інструментальна мотивація, на протизагу інтегрованої, знаходиться під впливом зовнішніх чинників в процесі навчання, як до прикладу «оцінка» або ж якась інша «винагорода» чи «заохочення». Адже, погодьтеся, що студенти дедалі більше вивчають ІМ задля своєї майбутньої професії, соціального статусу або ж досягнення певного рівня у оволодінні іншомовною компетенцією. З власного досвіду, можемо відмітити наступне: студенти, які під час занять очікували на «оцінку», отримували кращий результат в навчанні. Проте, зауважимо й той факт, що в разі анулювання вищевказаної «винагороди», як правило, ефективність інструментальної мотивації, на жаль, зникає.

Отже, існують зовсім різні види мотивації, які, так чи інакше, впливають на аудиторію. Важливим моментом для кожного викладача видається вміння розрізнити, яка саме мотивація керує тим чи іншим студентом.

Інструментальна мотивація допоможе йому в майбутньому здійснити певний прогрес у навчанні, відчути, що він зможе «скористатися» результатом своїх зусиль та сформулювати конкрет-

ну мету, як то подорож до Франції або бесіда з носієм мови. Йі насправді, переважна більшість молоді прагне відвідати франкомовні країни та отримати достатній рівень знань для власних потреб. Знайомство з культурою Франції, спілкування з її мешканцями сприяють розвитку інтегрованої мотивації, бажанню навчатися розмовляти ІМ. Можливо студент має потребу в інструментальній мотивації, щоб в майбутньому він міг «розвивати» інтегровану?

За даними більшості наукових досліджень та нашими особистими спостереженнями, якщо аудиторія керується інтегрованою мотивацією, то вона, як правило, виявляється більш активною не тільки під час занять, а й поза аудиторний час, переглядаючи телепередачі, спілкуючись в мережі Інтернет. Якщо ж привалює інструментальна мотивація, то складається враження, що студенти змушують себе працювати, щоб отримати оцінку, а згодом взагалі не переймаються дисципліною та власне ІМ. Таким чином, можемо констатувати, що інтегрована мотивація є важливішою, оскільки демонструє результативність в процесі опанування іншомовною компетенцією на тривалий термін.

Важко чітко відповісти на питання, чи власне мотивація є причиною або ж наслідком досягнення в процесі опанування ІМ. Переважна більшість науковців вважають її каузативною, проте погоджуються з тим, що часом можливі й позитивні зміни у ставленні студентів, спричинені певним приємним досвідом. Тоді як інші дослідники стверджують, що, без сумніву, бажання навчатися ІМ знаходиться під впливом його результативності. На нашу думку, мотивація та досягнення тісно взаємодіють в навчальному процесі. Високий рівень мотивації стимулює процес навчання, тоді як досягнення допомагають підтримувати вже існуючу цілеспрямованість. Йі навпаки, якщо мотивація виявляється заниженою, то, як правило, результативність погіршується, а мотивація йтиме надалі на спад. Отже, на нашу думку, мотивацію слід розглядати як динамічний та стрімкий процес, а й типи (внутрішня та зовнішня)- взаємозалежними.

На сучасному етапі серед науковців панує думка, що, на переконання викладачів, вмотивованим студентом є той, який активно навчається, виявляє особливий інтерес до предмету «Іноземна мова», який плідно працює впродовж вивчення курсу. Він піднімає руку, висловлює власні думки та пропозиції, прагне покращити свій рівень володіння іншомовною компетенцією та щоразу перепитує про правильність розуміння пройденого матеріалу. Натомість студент, який недостатньо володіє ІМ, не задає жодних питань, на заняттях бездієвий, й це, насправді, дуже сумно. Адже впевненість у власних силах допомагає досягти успіху у вивченні мови. Якщо ж педагог прагне зацікавити та залучити до роботи на заняттях всіх слухачів своєї дисципліни, він зобов'язаний побудувати навчальний процес з чітко визначеною метою, й таким чином йому вдасться зробити вагомий внесок для підняття мотивації аудиторії.

Безперечно, ефективність навчального процесу залежить від викладача, який вмiє підбадьорити, допомогти, роз'яснити помилки, донести

той факт, що важливо спробувати комунікувати, висловити власну думку. Не варто щоразу виправляти студентів під час усного мовлення, оскільки це може завадити їм у майбутньому процесі спілкування. А у випадку, коли викладач помічає, що аудиторія втрачає мотивацію, то він повинен зрозуміти причину даного явища, налагодити контакт зі студентами. На нашу думку, молодь стає більш вмотивованою, коли викладач розмовляє на заняттях виключно іноземною мовою, розповідає дещо цікаве з власного досвіду, адже таким чином студенти бачать «реальні картини» про країну, мову якої вони вивчають.

Ми б радили поспостерігати за аудиторією, здійснити опитування, щоб зрозуміти те, що подобається, а що ні під час занять. Нам здається, що такі заходи йдуть на користь і студентам, і педагогам. Проте не варто змінювати свою особистість, свій «стиль», свою методику викладання. Насправді, мотивувати аудиторію – нелегка справа, особливо, якщо серед студентів присутнє своєрідне (негативне) ставлення до предмету або ж до навчального процесу. Часом ми, викладачі, змушені доводити молоді, що є речі обов'язкові до виконання, навіть якщо вони здаються не зовсім цікавими, як до прикладу базові поняття з ІМ, без засвоєння яких, на жаль, неможливо рухатися вперед, набувати нових знань.

Науковцями в галузі дослідження психології навчання виокремлено певний перелік заходів, які можуть бути ефективними для підвищення рівня мотивації у студентів. Ми погоджуємося, що варто активно залучати слухачів до плідної праці під час занять, зокрема, змінювати рід діяльності, вправи та навчальний матеріал, а викладач, у свою чергу, повинен обов'язково звертати увагу не тільки на вік аудиторії, але й на її рівень володіння ІМ та інтереси.

Як вказує досвід, переважну більшість студентів приваблює саме варіативна складова навчального процесу, що вимагає від педагога ґрунтовної та ретельної підготовки до занять. Цікаво порівняти думки різних викладачів щодо методики викладання ІМ у вузі, адже одні вважають, що варто її адаптувати до потреб групи, тоді як інші доводять протилежне. На нашу думку, ці дві точки зору мають як позитивні, так і негативні наслідки. Передусім, кожен викладач повинен почувати себе комфортно на занятті, яку б методику викладання він не обрав. А оскільки групи студентів кардинально відрізняються одна від одної, то їй підходить в навчанні, які працюють в одній аудиторії, не завжди будуть ефективними в іншій.

Значна кількість студентів у вузах України стверджують, що вивчення ІМ вимагає багато часу та зусиль, і їм бракує енергії впродовж навчального року, оскільки існує ціла низка інших предметів, які необхідно опанувати. Автор даної публікації переконана, що сучасна молодь більш відповідально відноситься до власного успіху під час занять, коли чітко усвідомлює мету мовної освіти, адже стає впевненішою в собі, що має, безумовно, позитивний вплив на навчальний процес. Погодьтеся, що приємна та дружня атмосфера на заняттях є важливим компонентом для натхнення аудиторії, адже завжди можуть «з'явитися» студенти, які не виявляють бажання працювати та не зважаються спілкувати-

ся ІМ, що, безперечно, матиме негативний вплив на навчання й знизить рівень їх мотивації.

Важливість дружньої атмосфери на заняттях з ІМ є, на нашу думку, одним з домінуючих чинників для запровадження вмотивованої освіти. Взаємоповага в навчальному процесі та спілкуванні є абсолютно звичною справою. Змушені констатувати, що не зважаючи на панування позитивної атмосфери в аудиторії, ми, викладачі, часто спостерігаємо, що деякі студенти побоюються спілкуватися ІМ, особливо ті, які мають середній та недостатній рівень знань. Вони, як правило, комплексують, почувають себе незручно, вдаючись до ситуативного мовлення, їм некомфортно розмовляти, їх переповнюють сумніви щодо власних сил. Проте ми вважаємо, що дружня атмосфера на заняттях надихає аудиторію, змушує її працювати плідно та ефективно.

Впродовж тривалого періоду педагогі та науковці намагалися віднайти єдиний ефективний метод, який міг би гарантувати досягнення найвищих результатів під час вивчення ІМ, проте, на жаль, й на разі досить важко довести факт домінування одного підходу над іншими. Оскільки студенти мають різні здібності до навчання та дещо відмінні рівні володіння мовою, то викладач змушений вдаватися до певних індивідуальних методів, щоб мати змогу вмотивувати всю аудиторію. З власного досвіду можемо стверджувати, що студенти стають більш цілеспрямованими, якщо під час занять з ІМ їх безпосередньо залучати до навчального процесу та надати їм змогу висловити власну думку, зауваження та пропозиції.

Ми вважаємо, що викладач на заняттях з ІМ у вузі не повинен приділяти занадто багато уваги вивченню граматичних понять та закріпленню лексичного матеріалу, а натомість більш плідно працювати над комунікативною компетенцією. Й оскільки в навчальному процесі не завжди є можливим залучення носіїв мови, то ми б радили створювати схожі «автентичні» ситуації за першої можливості. Отже, ефективним, на нашу думку, мотиваційним підходом можна вважати комунікативний, в рамках якого студент розглядається як певна соціальна постать, яка виконує конкретні професійні завдання, адже він реалізує соціальну мету в даній ситуації за певних умов. Такий дієвий підхід, в свою чергу, виконує й суспільну мету, пов'язану з євроінтеграційним процесом, а саме готує випускників вузу не лише виключно до «життя», але й до майбутньої професії на Батьківщині або ж за кордоном, до спілкування з носіями мови щодо традицій та звичаїв. Головною ж метою є навчити студентів розуміти та поважати соціокультурні правила, щоб вони вміли комунікувати ІМ, що, в свою чергу, допоможе уникнути непорозумінь, сприятиме толерантності в суспільстві та сформує позитивне враження у молоді, повагу до інших культур та народів. Відповідно, озброївшись позитивним відношенням до традицій іноземної країни, можна говорити про зростання мотивації щодо вивчення її мови.

Вчені та педагоги виокремлюють різні фактори мотивації, які відіграють важливу роль в процесі оволодіння іншомовною комунікацією. Деякі стверджують, що важливим під час навчання є «зацікавити» аудиторію у вивченні ІМ, оскільки вважають, що студенти почувають себе більш

зацікавленими, коли досягають успіху, отримують позитивну оцінку (винагороду). Безперечно, форма контролю є насправді важливим моментом в процесі навчання (важливішим, до речі, для студентів, аніж для викладача, який добре знає рівень володіння аудиторією його предметом). Оцінка знань може розглядатися, в деякій мірі, «заохоченням до навчання», певним стимулом, хорошим мотивом, це частина гри: отримати високий бал за належно виконане завдання. Ми без сумніву можемо констатувати тісний взаємозв'язок між мотивацією в навчанні та його результативністю. Адже рідко трапляються випадки, коли студента з низьким рівнем знань можна було б назвати вмотивованим, а інший, якому важко вчити ІМ, на жаль, не вважатиме дисципліну цікавою та вартою уваги.

Зауважимо, що у випадку, коли викладач під час занять з ІМ використовує занадто важкі завдання, то можливим негативним наслідком таких його дій може бути небажання студентів працювати, досягати високого результату та покращувати свої знання. Переважна їх більшість не в змозі самостійно визначити свій рівень володіння іншомовною компетенцією, адже вони весь час порівнюють себе з іншими. Студент прагне чітко бачити свій прогрес в навчанні, щоб і надалі залишатися вмотивованим. Важливим є й те, щоб він мав певну мету й був впевнений, що зможе в майбутньому використати набуті знання на практиці. У випадку, коли йому бракуватиме сили волі для

опанування ІМ, досягнення високого результату з даного предмету буде неможливим, а, натомість, він сконцентрує свою увагу на іншій, легшій або ж цікавішій, на його думку, дисципліні.

Висновки та пропозиції. Метою нашої науковою публікації було висвітлити поняття мотивації, її ролі в процесі навчання/вивчення ІМ. Підсумовуючи все вищевказане, можемо дійти до висновку, що мотивацію слід розглядати як стрімкий та динамічний процес, а її типи – взаємозалежними. Нами встановлено тісний зв'язок між мотивацією та результативністю навчального процесу. Автор переконана, що інтегрована мотивація є важливішою за інструментальну, оскільки забезпечує ефективність у вивченні ІМ на тривалий період.

Щоб розвивати мотивацію у сучасної молоді ми б порадили наступне: якомога більше спілкуватися зі студентами; підбадьорювати їх; дозволити їм, в деякій мірі, впливати на навчальний процес, час від часу змінюючи рід занять; звертати увагу на вік аудиторії, її інтереси та рівень володіння іншомовною компетенцією.

Панує думка, що вмотивованість аудиторії – місія викладача, яка залежить від його особистості та методики викладання дисципліни. Це завдання, погодьтеся, дуже важко реалізувати в сучасних умовах навчання. Адже ми, педагоги, можемо допомогти, порадити, підбадьорити, але бути вмотивованим чи ні – залежить насамперед від студента.

Список літератури:

1. Вергасов В.М. Активизация мыслительной деятельности студента в высшей школе / В.М. Вергасов. – К.: Вища школа, 1979. – 216 с.
2. Занюк С.С. Психология мотивации / Занюк С.С. – К.: Либідь, 2002. – 110 с.
3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб: «Питер», 2011. – 512 с.
4. Канюк С.С. Психология мотивации: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2002 – С. 238-248.
5. Кочарян О.С. Структура мотивации навчальної діяльності студентів: навч. посіб. / О.С. Кочарян, Є.В. Фролова, В.М. Павленко. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харк. авіац. ін.-т», 2011. – 40 с.
6. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы и эмоции. – М.: Педагогика, 1971. – 186 с.
7. Музика О.О. Мотивация творчої активності у становленні технічно обдарованої особистості // Українська еліта та її роль у державотворенні: Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2000. – Вип. 1. – С. 276-280.
8. Обуховский К. Галактика потребностей. Психология влечения человека / К. Обуховский. – СПб., 2003. – 296 с.
9. Фіцула М.М. Педагогіка / Фіцула М.М. – К.: Академія, 2002. – 527 с.
10. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. В 2-х томах. / пер. с нем. Под ред. Б.М. Величковского. – М., 1986. – 392 с.

Яцканич Н.М.

Ужгородский национальный университет

РОЛЬ МОТИВАЦИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ/ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В данной научной публикации освещено понятие мотивации. Автор исследует её роль в обучении/изучении иностранного языка (ИЯ). Мотивация рассматривается как стремительный и динамический процесс, а её типы (интегрированная/инструментальная) – как взаимозависимые. Установлена тесная связь между мотивацией и результативностью обучения. Автор убеждена в том, что интегрированная мотивация является более важной, нежели инструментальная, поскольку обеспечивает эффективность изучения ИЯ на длительный период.

Ключевые слова: интегрированная мотивация, инструментальная мотивация, обучение/изучение иностранного языка (ИЯ).

Yatskanych N.M.

Uzhhorod National University

MOTIVATION IN TEACHING/LEARNING FOREIGN LANGUAGE

Summary

This scientific work analyses motivation concept. The author examines its role in teaching/learning a foreign language (FL). Motivation is characterized as a rapid and dynamic process and its types (integrated/instrumental) – as interdependent. A close interaction between motivation and training performance is determined. According to the author's belief integrated motivation is more important than instrumental, as it provides efficiency in learning FL for a long period.

Keywords: integrated motivation, instrumental motivation, training/learning a foreign language (FL).